

ANALIZA POLITICĂ ÎN PRESĂ

Mihai LESCU

Catedra Jurnalism

This article reveals the mediating aspects of the political life. The author gives us concrete examples of how printed press from Republic of Moldova (independent and party) reflects and analyses the political phenomena and the events of the reality.

Resulting from the press activity practice, the article contains suggestions concerning the necessity of the policy mediating area expansion not only through immediate and rapid information about life events but also through a deeper analysis and explanation of social and political processes. In this case, journalists are to exploit entirely all possibilities of the analytical journalism in order to percept the political reality.

Într-o concepție larg împărtășită de oamenii de știință, politica reprezintă activitatea de conducere a societății prin decizii privind direcționarea dezvoltării spre anumite obiective, mobilizarea și alocarea resurselor necesare, asigurarea stabilității sociale, promovarea schimbării și inovării în contextul dezvoltării echilibrate, reglarea raporturilor interstatale. Mulți politologi consideră politica mod de alocare autoritară a valorilor în societate și expresie a diviziunii activităților între cei ce decid și cei ce execută, iar alți autori susțin că politica nu este altceva decât o competiție permanentă pentru putere.

Așa sau altfel, fenomenele politice nu se lasă sesizate în manieră spontană, chiar dacă fac foarte des să se vorbească despre ele. La etapa actuală, un rol tot mai important în politizarea fenomenelor sociale, dar și în explicarea și analiza faptelor și evenimentelor politice revine presei, care în mare măsură prin această activitate își vede modul său de existență, după cum s-a exprimat plastic politologul V. Moraru. Anume presa este arena unde se întâlnesc reacțiile cetățeanului, comentariile jurnalistului, declarațiile omului politic, judecățile moralistului și analizele politologului.

Presa demult a încetat să fie doar un simplu informator despre evenimentele la zi, despre ce se întâmplă în societate. Prin activitatea sa cotidiană ea își manifestă tot mai pregnant funcțiile de explicare a proceselor social-politice, economice și culturale, de formare a opiniei publice și de direcționare a comportamentelor cititorilor. Menirea presei la etapa de democratizare a societății este de a exprima pluralismul de opinii pentru dezvăluirea tuturor aspectelor realității și de a reflecta obiectiv tendințele evoluției ei.

Analiza politică presupune desecarea întregului în părțile sale componente. Fiind o activitate intelectuală sistemică, ea urmărește definirea, clasificarea și explicarea fenomenelor politice, activitate ce permite forțelor sociale să înțeleagă starea societății la un moment dat și să se orienteze în elaborarea măsurilor menite să producă schimbările dorite. După Robert Dahl, analiza politică presupune „(a) analiza politicilor publice, (b) analiza empirică a vieții politice reale, interne și internaționale, (c) analiza valorilor implicate în procesele politice și (d) analiza semantică menită să creeze înțelegerea necesară a termenilor utilizați. Problematika analizei politice acoperă întreaga arie a fenomenelor politice: puterea și autoritatea, procesele concrete de guvernare a societății, analiza sistemelor politice, activitatea omului politic, viața partidelor și alte aspecte ale vieții politice” [1]. Mediatizarea și analiza vieții politice îi este necesară presei în scopul eficientizării rolului ei de „câine de pază al democrației”/„gardian care veghează asupra instituțiilor societății” și pentru îndreptățirea încrederii atribuite de către mase – „puterea a patra” în societate.

În contextul de mai sus constatăm că presa de la noi, atât cea pretinsă independentă, cât și cea de partid (oficial presă de stat nu avem), nu pune în serviciul cititorilor întreg potențialul de care dispune privind analiza și lămurirea proceselor social-politice și de formare a opiniei publice. Exceptând câțiva editorialiști și comentatori politici de la „Săptămâna”, „Ziarul de Gardă”, „Timpul”, mai puțin „Jurnal de Chișinău”, „Moldova Suverană” și „Flux”, care încearcă, uneori cu succes, să abordeze prin materie de presă probleme de rezonanță ce configurează realitatea social-politică, luând atitudine și chiar propunând remedii de redresare a stării de lucruri, materialele din presa zisă independentă, cu regret, au, în linii mari, aceeași culoare, vehiculează aceleași teme și idei. Constatăm la moment un trist adevăr: entuziasmul breslei jurnalistice de la noi, caracteristic anilor de început ai tranziției, s-a cam epuizat, ziaristii în mare parte pornesc „la vânătoare/atac” doar când le este atins amorul propriu sau al instituției pe care o reprezintă. După cum e de așteptat, și presa de partid, re-

prezentată în temei de o unică publicație „Comunistul”, se complăce în realitatea actuală de la noi, deoarece nimeni nu-i „cere socoteală” pentru modul cum reflectează asupra vieții social-politice, acesta creându-și iluzia că totul ce face bine și nu merită să fie supus criticii.

Vorbind despre mediatizarea politicii – una dintre dominantele societății contemporane, n-ar trebui să uităm că ea are efecte ambivalente: pe de o parte, multiplică posibilitățile de informare a cetățenilor, iar, pe de altă parte, amplifică puterea forțelor politice de a manipula masele. Deoarece mediatizarea politică deschide instituțiilor mass-media, inclusiv presei scrise, posibilitatea „de a selecta din masa de evenimente și mesaje doar unele, care capătă astfel o semnificație sporită, această selecție fiind înfăptuită în funcție de organizațiile implicate, sursele financiare, legăturile cu alte instituții ale societății politice și civile”, pe această cale „mass-media acționează nu numai ca un instrument de circulație liberă a informației, ci și ca un mijloc de blocare și deformare a informației, întrucât poate elabora o falsă realitate, diferită de cea adevărată” [2]. Accentuăm acest lucru, fiindcă masele, după cum mărturisește experiența istorică, își etalează mai activ atașamentul față de scopurile ce urmează a fi atinse atunci când sunt informate asupra situațiilor reale, când le sunt arătate căile concrete de aplicare a energiei lor creatoare, analiza în presă anume având sarcina de a scoate la suprafață problemele și de a arăta publicului modul de soluționare a lor.

Dacă prima parte a problemei – cea de informare – atât presa națională, cât și cea alolingvă în linii mari încercă să o dezlege, apoi în ce privește analiza accesibilă, argumentată a multor procese din realitatea vieții social-politice, acestea rămân datoare cititorilor. Referitor la aspectul informării, e necesar a mai accentua că jurnaliștilor le revine decizia de a face sau/nu publică o anumită informație. Într-adevăr, acesta este un proces subiectiv. Trierea din avalanșa de informații sosite la redacție a celor mai importante, stabilirea priorităților și ierarhizarea lor implică atât o judecată de valoare, cât și un proces (nu întotdeauna perfect conștientizat) de interpretare a realului în funcție de un ansamblu de norme, reprezentări, simboluri, principii etc. Or, aceasta implică o anumită atitudine, analiză, responsabilitate socială din partea instituției media, deoarece „alegerile și clasificările oferite de mass-media configurează imaginea socială a evenimentelor „zilei” [3]. Altfel spus, prin „imaginea despre lume” pe care o promovează, sursele mediatice influențează modul de gândire al indivizilor și comportamentele lor, creându-le acestora „ordinea de zi”, *modelul agendei* („Agenda-Setting”), ipoteză lansată încă în anii 1972-1973 de mai mulți cercetători americani: D.L. Shaw and M.Mcromb, R.Cobb and C.Elber, G.Ray Funkhouser.

Opiniile oamenilor de știință americani converg: agenda publică urmează agenda presei, care, deși „nu are succes în a le spune oamenilor ce să gândească, reușește splendid în a spune oamenilor despre ce să gândească” [4]. Generalizând, putem sublinia că modelul „Agenda-Setting” atribuie mediei „o funcție de ierarhizare, de alegere, ordonare și prezentare a informației și, prin aceasta, de a construi imaginea actualității” [5].

Democratizarea societății, economia de piață și noile tehnologii informaționale au condus la diversificarea surselor de comunicare. Generația tânără tot mai mult preferă surse alternative de informare în detrimentul ziarelor și revistelor. Actualmente, majoritatea cititorilor presei scrise o constituie persoanele de vârstă a treia, care din inerție nu au renunțat la publicațiile lor „tradiționale”, asigurând tirajul acestora.

Prin urmare, deloc întâmplător faptul că presa scrisă de la noi, cu bogate tradiții, în mare măsură este cea care stabilește agenda de lucru/activitate nu numai a politicienilor și funcționarilor publici, dar și a multor publicații periodice, care, neavând experiența similară celor „tradiționale”, nu-și prea găsesc teren de afirmare pe piața informațională. Altfel spus, publicațiile periodice de la noi, cu tradiții, rămân în continuare lideri de opinie atât pentru politicieni/formațiuni politice, cât și pentru celelalte surse mediatice pe suport tipărit. Pe această cale are loc fenomenul *uniformizării tematice* a presei scrise, care la scară mare poate fi raportat și la celelalte surse mass-media. Dacă în audiovizual fenomenul *uniformizării tematice* nu este atât de evident din simplul motiv că mesajul transmis este asistat de mai multe detalii specifice: imagine, persoană concretă, ba chiar și de vocea interlocutorului, apoi în materialul de ziar aceste componente sunt excluse din start, deoarece aici modul de analiză și reflectare asupra fenomenelor și evenimentelor realității poartă, vrem-nu vrem, un caracter mai mult subiectiv promovat de jurnalist/autor. Anume *uniformizarea* face nu numai obiectul tematicii, dar și al promovării prin intermediul presei scrise a imaginii acelorași persoane/actori politici, idei, soluții de rezolvare a problemelor social-politice.

Argumente în favoarea necesității extinderii ariei și modalităților de interpretare a realității ca o condiție a analizei politice prin presa scrisă pot fi aduse mai multe. Doar „interpretarea nu este prezentă numai ca un adaos la conținutul informațiilor – prin selecție, prin evaluarea evenimentelor ori prin semnificarea în actul scrierii și prin prezentarea în ansamblul produsului mediativ; ea se conturează și în forme proprii de expri-

mare, în genuri jurnalistice bine determinate" [6]. La acest capitol o analiză mai atentă a scrierilor consacrate mediatizării vieții politice ne convinge că majoritatea acestor materiale pot fi incluse în grupa genurilor informative, ele prezentându-se drept informații desfășurate ori dări de seamă, încercând rareori, și atunci timid, de a pătrunde în esența problemei, de a iniția o analiză serioasă și obiectivă a realității social-politice.

Pe parcursul analizei întreprinse în presă jurnaliștii adesea se îndepărtează de la subiectele ce și le-au trasat inițial, fapt ce influențează logica expunerii temei. De multe ori, materialele analitice nu țin cont de cele mai elementare principii de compoziție și structură, jurnaliștii ocolind răspunsul la întrebările-cheie care tulbură societatea.

În pofida faptului că acestui tip de analiză în presă îi sunt caracteristice două modalități de examinare a realității social-politice: pe orizontală (la scară mare) și pe verticală (expunere de motive și considerente), la noi, în abordarea vieții politice este aplicată, după cum demonstrează practica, numai cea de-a doua variantă. Din aceste motive, cititorul de cele mai multe ori nu poate face o concluzie clară asupra problemelor luate în dezbateri, fie social-politice, fie de altă speță. La noi chiar și datele statistice ne sunt prezentate în calitate de argument doar când sunt convenabile jurnalistului pentru a se justifica în fața cititorului și, mai puțin, pentru a explica importanța unui eveniment sau problemă social-politică. Din aceste considerente, temele de rezonanță, care ar trebui să constituie chintesența dezbaterilor politice și sociale, dar și economice, și culturale, sunt fragmentate, pe această cale minimalizându-se aria de investigație și cea de înțelegere a lor de către cititor.

Deseori, în analiza realității social-politice prin intermediul presei sunt vehiculate nu numai date statistice, dar și rezultatele obținute în urma unor cercetări sociologice concrete, întreprinse de jurnaliști ori preluate de la unele instituții specializate în domeniu. Ar fi de dorit ca ziariștii să nu exploateze date luate la întâmplare de la așa-numitele „centre de studiere a opiniei publice”, ci să întreprindă mai energic activități de investigare independentă și la obiect, obținând pe această cale un bogat material pentru analiză.

Multe materiale ce vizează viața politică au tentă critică. Da, probleme avem multe și ele trebuie să fie discutate. Dar nu-i suficient să numești problemele, să le ridici în proțap, ci mult mai important este să propui vizavi de ele căi de depășire a situațiilor. Investigațiile sociologice, datele statistice trebuie să servească presei nu numai la analiza argumentată a fenomenelor și proceselor social-politice, dar și în ce privește prognozarea derulării evenimentelor. Însă, pentru a avea o analiză bine argumentată se cer date veridice și concrete, obținute în urma investigațiilor și cercetărilor pe baze științifice, și nu pe date arbitrare, care uneori din diverse ambiții sunt ridicate, nu fără ajutorul presei, la rang de „adevăr în ultimă instanță”, denaturând pe această cale starea reală a lucrurilor și derutând cititorii. Mai mult chiar. Substanța statistică și sociologică în nici un caz nu trebuie să umbrească examinarea de către jurnaliști a anumitor situații concrete din viață la temele abordate.

Oricum, analiza vieții politice prin intermediul presei, care adesea, în virtutea unor împrejurări conjuncturiste, „împinge” procesul de creație (și pe jurnalist) din tradiționalele scheme a ceea ce numim „bucătărie ziaristică”, trebuie să lucreze în scopul aprofundării cercetării pentru a scoate la suprafață adevărul, având rolul educativ și povățuitor.

Analiza politică prin presă este piatra de temelie în procesul de cunoaștere a realității. Practica campaniilor electorale din ultimii ani (parlamentare, locale) ne convinge că actualmente în peisajul politic autohton avem trei actori ai jocului politic: omul politic, jurnalistul și specialistul în sondaje. În opinia multora, această relație în triunghi este dominată de mediatorii profesioniști (jurnalist și specialistul în sondaje), care i-ar fi detronat pe oamenii politici, devenind „singurii judecători ai excelenței în materie de prestație politică”. De aici și înalta responsabilitate socială/civică a jurnalistului în fața cititorului privind analiza vieții politice în presă.

Referințe:

1. Tămaș S. Dicționar politic. - București: Șansa, 1996, p.24.
2. Ibidem, p.155.
3. Coman M. Introducere în sistemul mass-media. - Iași: Polirom, 1999, p.77.
4. Farrar R. Mass Communication. - New York: West Publ., 1988, p.442.
5. Drăgan I. Paradigme ale comunicării de masă. - București: Șansa, 1966, p.264.
6. Bertrand C.-J. O introducere în presa scrisă și vorbită. - Iași: Polirom, 2001, p.196.

Prezentat la 20.03.2007